

NÉHÁNY SZÓ AZ AMERIKANISZTIKARÓL

Az amerikanisztika fiatal tudományág, mely főleg az Egyesült Államokban viszonylag rövid idő alatt gazdag irodalmat hozott létre. A megnevezés Magyarországon mintegy másfél évtizedes, Európa legtöbb országában is csak a második világháború óta használják. Angol nyelvterületeken az "American Studies" megnevezéssel illetik. Országh László "Bevezetés az amerikanisztikába" c. kézikönyvében /Bp.1972/ a fogalmat így határozza meg: "amerikanisztikán értjük azon tudományok összességét, melyek az északamerikai Egyesült Államok kultúrája kialakulásának kutatásával, s e kultúra jelenlegi állapotának rendszeres leírásával, elemzésével, az amerikai szellemi élet egyes részterületeinek kapcsolataival foglalkozik." A kultúra fogalmának tágabb értelmében az amerikanisztika szférájába számos tudományág, az amerikai szépirodalom, művészet, nyelv tanulmányozása mellett a nemzeti történelem kutatása is beletartozik.

Hazánkban egyre több olyan tanulmány jelenik meg, amely az amerikai történelemmel foglalkozik. Az adott lehetőségekből következően e tanulmányok között fontos helyet foglalnak el a magyar-amerikai történelmi kapcsolatokat, összefüggéseket vizsgáló, esetenként interdiszciplinárisnak is nevezhető tudományos igényű munkák. Ilyen tanulmány olvasható "Az amerikai polgárháború a magyar sajtóban 1861--1865 között" címmel dr. Kretzoi Miklósné kandidátus, a JATE Angol Tanszéke vezetőjének tollából a Századok 1974. évi 3. számának közleményei között.

Mielőtt az érdeklődők figyelmének felkeltése céljából röviden szólnánk e tanulmányról, tegyünk említést az amerikanisztika művelésének szegedi lehetőségeiről. Bár egyetemünk nem rendelkezik olyan jellegű kiadvánnyal, amelyben oktatók és hallgatók rendszeresen publikálhatnának amerikai tárgyú közleményeket /mint amilyen pl. a debreceni Angol Filológiai Tanulmányok/, és az Egyetemi Könyvtár e területen felhasz-

nálható állománya sem túl nagy, a JATE hallgatóinak módjukban áll az amerikai irodalommal, nyelvvel behatóbban megismerkedni az Angol Tanszék által hirdetett előadásokon, szemináriumokon. A tanszéken az American Studies c. rendszeresen megjelenő amerikai közlöny is elérhető. Ugyanakkor az Uj-és Legújabbkori Egyetemes Történeti Tanszék speciális kollégiumaiban minden félévben más tárgykört vizsgálva mutatja be az Egyesült Államok történetét. A kutatni vágyók számára ezzel azonban még nem merültek ki az ismeretszerzés forrásai. Nemrégiben ugyanis a tengerentúlról a Somogyi Könyvtár birtokába került az igen tartalmasnak ígérkező Vasvári-féle kézirat-és dokumentumgyűjtemény, amely az amerikai magyarság történetére vonatkozó anyagot tartalmaz. Az érdekességekben bővelkedő magyar-amerikai kapcsolatok /történelmi kapcsolatok/ szélesebb körű, mélyebb feltárásában e gazdag, s immár szegedi gyűjtemény feldolgozása úgy véljük, kívánatos, sőt nélkülözhetetlen.

A fent ismertetett lehetőségeknek a kihasználása a történeti kutatások területén ezig csupán lehetőség volt, kihasználatlan lehetőség. Most ebben a kérdésben a tanszék megtette az az első lépést, illetve mi, történelem szakos hallgatók reméljük, hogy ez történt meg dr. Kretzoi Miklósné cikkével.

A tanulmány lapjain a kapcsolatok egy sajátos képe bontakozik ki. Mivel a magyarság - főleg akkori történelmi helyzeténél fogva - végig élénk érdeklődéssel kísérte az amerikai népsorsának alakulását a polgárháború folyamán, a szerző célja az volt, hogy a korabeli hazai sajtó segítségével rekonstruálja: hogyan láthatta a magyar közvélemény az amerikai polgárháborút. A dolgozat a magyar és külföldi szakirodalom felhasználásával mintegy negyven különféle sajtóterméknek az Egyesült Államokról szóló hír-és cikkanyagát értékeli. A szerző először a polgárháború magyarországi értékelésének tényezőit veszi számba. Szemléletes történelmi háttérrel rajzol a korabeli hazai közállapotokról, az osztrák elnyomás, a Februári Pátens ellenére is reménykedő, az olasz és lengyel sza-

badságmozgalmakban, valamint a Kossuth-emigrációban bizó közhangulatról. "Szimpátia minden elnyomott nép iránt, gyűlölet minden politikai, történelmi igazságtalansággal szemben - ez nyilatkozik meg az amerikai polgárháborúról szóló véleményekben is: ez a nagy áron megtanult történelmi lecke." Különös jelentőséget tulajdonítva a negyvennyolcas emigrációnak, a tanulmány röviden áttekinti a korábbi magyar-amerikai kapcsolatok történetét.

Ezt követően a szerző ismerteti a magyar közvélemény elvi állásfoglalását a polgárháború idején. Igen érzékletes, történeti szempontból minden igényt kielégítő képet nyújt arról, hogy a hazai sajtóban hogyan tükröződik Észak és Dél harcának gazdasági háttere, a rabszolgafelszabadítás problémája, a háború lefolyása, Lincoln szerepe és halála. A magyar lapok ösztönszerűen mindvégig szinte egyhangúlag Észak ügyét támogatták. Ez a rabszolgaság intézménye ellen irányuló, szabadságot és egyenlőséget igénylő "ösztön" azonban nem volt más, mint az adott történelmi korszak: a reformkor és a szabadságharc elvi állásfoglalásainak tanulsága, egyenes következménye. Megtudjuk, hogy a hazai sajtó korán felismerte az iparosodó Észak és az agrár Dél között feszülő, a négerek felszabadításának eszméjén túllépő gazdasági ellentéték szerepét. Átlátta, hogy az elszakadás az előbbi számára gazdasági veszély, az utóbbi részére pedig gazdasági érdek. A társadalmi ellentétekről is sokat megsejtene a magyar lapok: már a kezdetben tanúskodnak arról, hogy a délieknél egyedül a kisszámú gazdag ültetvényes érdeke a háború.

A háborús időszak kiemelkedő alakjainak a sajtó közvetítésével történő bemutatása után a polgárháború magyar részvevőiről olvashatunk. Az Unió oldalán álló emigránsok - közöttük több mint ezer magyar - egykori negyvennyolcas honvédek - jelentős szerepet játszottak a harcokban. A legkiválóbbak: Asbóth Sándor, Czetz János és a szegedi származású Stahel Számvald Gyula tábornoki rangban küzdöttek és a polgárháború után is igen magas katonai, diplomáciai tisztségeket töltöttek be.

Befejezésül a tanulmány a pogárháború, a nemzetközi diplomácia és a magyar közvélemény viszonyát foglalja össze. Független helyzete miatt Magyarország önálló külpolitikát nem folytatott, de ez nem jelentette azt, hogy önálló véleményt nem fejezett ki a sajtóban. Anglia és Franciaország Unió-ellenes, valamint Sándor cár kétes értelmű magatartása miatt a hazai lapok nemegyszer elégedetlenségüknek adtak kifejezést. Északgyőzelme után érthetőnek tartották volna, ha a köztársasági Egyesült Államok megdöntené Miksának, Ferenc József öccsének szomszédos mexikói uralmát. Ennek kapcsán a kiegyezést ellenző magyar politikusok feltehetően egy angolokkal, franciákkal vagy spanyolokkal kitörő amerikai háború révén - irracionálisan - az európai egyensúly felbomlásában és annak esetleg magyar részről hasznosítható következményeiben reménykedtek. Ezzel is osztrákellenes beállítottságuknak adtak hangot, mint ahogyan nehezen megfogható, titkos reményük végigvonult a sajtó híreinek felszínén az egész polgárháború folyamán.

Csillag András

BESZÁMOLÓ A VIII. ALFÖLDI RÉGÉSZETI KONFERENCIARÓL

A VIII. Alföldi Régészeti Konferenciát 1974. október 9-11. között, Szentesen rendezték meg, a város felszabadulásának 30. évfordulója alkalmára rendezett Szentesi Napok egyik programjaként. A háromnapos tudományos ülésen résztvettek a JATE Régészeti Diákkörének tagjai is.

A konferencia lehetőséget nyújt az egyes kutatóknak arra, hogy beszámoljanak a most folyó, vagy feldolgozás alatt álló ásatásokról, legújabb kutatásaik eredményeiről, s mivel a rokon- és segédtudományok művelői is jelen vannak, széleskörű vitákra kerülhet sor, s átfogó képet kaphatunk az Alföld régészetének mai állásáról, a legsürgetőbb feladatokról, megold-